

ישיבת שדולה

שדולה לייצוג אישי וקהילתי בשלטון המקומי

**השדולה נרשמה ע"י ח"כ עמית הלוי מסיעת "הליכוד", ביוזמת מרכז
המחקר "דור מוריה"**

21 יולי 2025

מסמך זה הוכן על ידי מרכז המחקר "דור מוריה", במסגרת פעילות שדולת הכנסת להסדרת ועדי שכונות בערי ישראל. המסמך מהווה נימוק להכרח בהסדרת ועדי שכונות, ככלי לפתרון בעיות החריפות בחברה הישראלית.

המסמך מכיל את תוצאות הסקר הסוציולוגי "הסכסוך הערבי-ישראלי בעיני הישראלים", שנערך על ידי "דור מוריה" ו"גיאוקרטוגרפיה" ביולי 2025. תוצאות הסקר מצביעות על מידת הנחיצות שתהיה לאחר המלחמה ביצירת כלים לשיקום האמון בין קבוצות חברתיות שונות, באמצעות פתרון בעיות משותפות של פיתוח ערים ומקומות מגורים משותפים.

צוות הכותבים:

לולה קולפינה - דוקטור לסוציולוגיה, חוקרת באוניברסיטת חיפה

איגור קמיניניק - מנהל מרכז המחקר

בוריס לזרב - דוקטור לכימיה אנליטית, חבר מועצת העיר חיפה לשעבר (1998-2008), מומחה בתחומי התארגנות קהילתית עצמית ושלטון מקומי.

תוכן העניינים

מבוא

- על המסמך
- צוות הכותבים

1. הצעת חוק להסדרת מועצות שכונתיות בערי ישראל

1.1. הוראות החוק

1.2. דברי הסבר

2. ממצאי המחקר "הסכסוך הערבי-ישראלי בעיני הישראלים"

- אונטולוגיה של מלחמה ושלום
- מלחמת דת מול מלחמה על אינטרסים

1. מטרה
הסדרת ועדות השכונה תתרום להעמקת ההשתתפות האזרחית, להגברת האמון במוסדות המוניציפליים, לצמצום ניכור וקיטוב, ולהעלאת איכות קבלת ההחלטות ברמה השכונתית והעירונית.
2. הגדרות
בחוק זה
"ועד שכונתי" – גוף נבחר של תושבי שכונה בעירייה שמספר תושביה עולה על 50,000, הפועל
עירוני כמשמעותו בסעיף 249 לפקודת העיריות [נוסח חדש];
"הרשות" – עירייה שמספר תושביה עולה על 50,000;
"השר" – שר הפנים;
"תקנות" – תקנות שיתקין השר לפי חוק זה, באישור ועדת הפנים והגנת הסביבה של הכנסת
3. חובת הקמה
(א) רשות תקדם הקמה של ועדות שכונה בכל שכונה בתחום שיפוטה, בתוך 18 חודשים מיום תחילתו של חוק זה.
(א) (ב) הקמת ועד שכונתי מותנית בבחירות ישירות של תושבי השכונה, שייערכו במקביל לבחירות לרשות.
4. סמכויות ותפקידים
(א) ייצוג תושבי השכונה בפני מועצת הרשות וגופיה;
(ב) השתתפות מייעצת בהחלטות תכנון, פיתוח ותשתיות בתחומי השכונה;
(ג) ייזום וביצוע פרויקטים מקומיים בהתאם לתקציב המאושר;
(ד) גיוס תרומות ומענקים, בכפוף לפיקוח הכספי של הרשות ובהתאם לחוק חובת מכרזים
5. בחירות והרכב
(א) חברי ועד שכונתי ייבחרו בבחירות אישיות, ברוב קולות.
(ב) השר יקבע בתקנות את מספר חברי הוועדה, אמות-המידה לזכאות להתמודד ודין כהונה.
6. מימון
(א) הרשות תעביר לוועד שכונתי סכום השווה ל-0.5-1 אחוז מתקציבה השנתי, בהתאם לתקנות.
(ב) המדינה תשתתף בתקציב ועדות שכונה דרך מענק ייעודי שגובהו ייקבע בתקנות השר, בהתייעצות עם שר האוצר.

(ג) ועד שכוונתי תהיה רשאית לגייס מקורות נוספים בהתאם לחוק.

7. שקיפות וביקורת

(א) ועד שכוונתי תפרסם לציבור את סדרי יומה, פרוטוקולים, דוחות כספיים ודוח פעילות שנתי.

(ב) מבקר הרשות יפקח על התנהלות הוועדה; השר יהיה רשאי לקבוע מנגנוני פיקוח משלימים.

8. תחילה וחקיקה משנית

(א) תחילתו של חוק זה שישה חודשים מיום פרסומו.

(ב) השר רשאי להתקין תקנות לביצוע חוק זה, לרבות בעניינים אלה:

(1) הגדרת גבולות שכונה לצורך בחירות

(2) אופן ניהול הבחירות והפיקוח עליהן

(3) אמות-המידה לחלוקת התקציב

(4) מנגנוני שקיפות וביקורת.

דברי הסבר

רקע ונחיצות הרפורמה

מערכת השלטון המקומי בישראל עוצבה בשנותיה הראשונות של המדינה, כאשר חיו בה פחות ממיליון תושבים. כיום, עם אוכלוסייה של למעלה מ-9 מיליון אזרחים, מרביתם מתגוררים בערים גדולות. אף על פי כן, מבנה השלטון המקומי נותר במתכונתו המקורית ואינו משקף את הצרכים המשתנים של האוכלוסייה העירונית. תושב המעוניין להשפיע על המתרחש בשכונתו אינו יכול לבחור נציג מקומי מטעמו, אלא רק רשימה כלל-עירונית בואו נסתכל על המציאות: מערכת השלטון המקומי בישראל קפואה במקום. היא עוצבה כשהמדינה מנתה מיליון תושבים בלבד. היום, כשהאוכלוסייה גדלה פי 15 ורוב הישראלים חיים בערים גדולות, אנחנו עדיין תקועים באותה מערכת ישנה.

מה קורה בפועל? אזרח יוצא להצביע לעירייה ובוחר רשימה. הוא לא יודע מי ייצג אותו בשכונה, לא יכול להשפיע על מי ייבחר, ואחר כך תוהה למה אף אחד לא מטפל בבעיות שלו. זה לא מפתיע שהאמון ברשויות המקומיות יורד מדי שנה.

אי אפשר להתעלם יותר מהבעיה הזאת. בתקופה שהמדינה מפולגת והמתחים רק מתחדדים, אנחנו חייבים מודל חדש שיחזיר לאזרחים את תחושת ההשפעה על מקום המגורים שלהם.

הקשר חברתי ומדיני

מה שקורה כאן ברור לכולם: החברה הישראלית נקרעת. יש לנו קבוצות שחיות בעולמות שונים לגמרי, לא מבינות אחת את השנייה, ובקושי מוצאות שפה משותפת. האמון במוסדות נפגע קשות. אבל יש דרך לשבור את הקיפאון הזה. ועדי שכונות יכולים לעבוד כמעין "גשר" בין קבוצות. כשאנשים נפגשים לטפל בבעיה קונקרטית - מגרש משחקים שבור, חניה, תאורה - הם פתאום מגלים שיש להם הרבה מן משותף. הוויכוחים הגדולים על המדינה נשארים בצד, והמיקוד עובר לבעיות היומיום שמעניינות את כולם.

זה בדיוק מה שאנחנו צריכים עכשיו - מקום שבו אזרחים מרגישים שהם יכולים להשפיע, לא סתם לצפות מהצד.

ניסיון בינלאומי

לא רוצים להמציא את הגלגל מחדש? בואו נסתכל מה עובד בעולם.

בניו יורק יש 59 מועצות קהילתיות שמנהלות ענייני שכונות. בלוס אנג'לס - 99 מועצות כאלה. בצרפת זה חובה: כל עיר מעל 80 אלף תושבים חייבת להקים ועדי שכונות. והכי מעניין? זה עובד גם בתקציבים קטנים - 1-5 דולר לתושב בשנה, ובכל זאת תושבים יותר מרוצים מהשירותים ויותר מעורבים בחיי הקהילה.

בישראל כבר יש גרעינים של הרעיון הזה. בירושלים פועלות הנהלות ציבוריות, ברמת גן יש שירותי שכונות. הבעיה? שאין לזה מסגרת חוקית אחידה. זה לא מסודר, לא שוויתי, ולא עובד בכל מקום. הגיע הזמן לעשות סדר - לתת למודל הזה מסגרת משפטית ברורה שתאפשר לכל תושב בישראל ליהנות

מייצוג אמיתי בשכונה שלו.

מיפוי מערכת השלטון המקומי הקיימת

מגבלות המודל המפלגתי

הבחירות למועצות עירוניות נערכות על פי רשימות מפלגתיות או מקומיות, מה שמונע מתושבים לבחור נציג ספציפי משכונתם. המודל מחליש אחריות אישית, יוצר עמימות במנדטים ומעמיק את הניתוק בין בוחרים לנבחרים.

חוסר בייצוג שכונתי

החקיקה הקיימת אינה מחייבת הקמת מוסדות ייצוג מקומי. ועדות שכונה קיימות באופן בלתי פורמלי וללא מעמד משפטי, מה שמונע מתושבים להביע את האינטרסים של שכונתם ולהשתתף בקבלת החלטות על פיתוח, תשתיות ושירותים חברתיים.

קרעים חברתיים ופוליטיים

ערי ישראל מתאפיינות במגוון פנימי הולך וגובר - הבדלי רמת חיים, הרכב אתני-דתי ורמת תשתיות. היעדר ייצוג מקומי מחריף תחושות ניכור ותורם לחוסר אמון בין קבוצות אוכלוסייה לרשויות. הקיטוב הגובר מחייב מענה מוסדי ברמה המקומית.

יצירת ועדי שכונות יכולה להפוך קהילות מקומיות למרחבי שיתוף פעולה שכונתי, במיוחד כאשר מוסדות מרכזיים סובלים מפגיעה בלגיטימציה ונדרשים מבנים של התארגנות עצמית. עדים ותפקידי ועדי השכונות

צמצום הניתוק

ועדי השכונות ישחזרו את הקשר בין תושבים לרשויות העירוניות. הם יהוו ערוץ תקשורת קבוע שבו תושבים יוכלו לפנות ישירות לנציגיהם הנבחרים, ואלה יוכלו לייצג את האינטרסים של שכונתם ברמה העירונית.

חיזוק הדמוקרטיה הישירה

בחירות רוב ישירות לוועדי שכונות יבטיחו לגיטימציה דמוקרטית ברורה. כך תושבים יבחרו אנשים ספציפיים ולא רשימות מופשטות. הדבר יחזק אחריותיות והשתתפות פעילה בקבלת החלטות על חיי היומיום.

שיפור יעילות ההחלטות המקומיות

ועדי השכונות יוכלו לזהות בדיוק את צרכי השכונה, לגבש סדרי עדיפויות ולהציע פרויקטים מותאמים למציאות המקומית. הקרבה לתושבים והמשוב הרציף יאפשרו תגובה מהירה לבעיות והצעות מבוססות לרשויות העיר.

טיפול מנהיגות מקומית

השתתפות בועדת שכונה תעניק לאזרחים ניסיון ניהולי וארגוני. כך ניתן לזהות ולפתח דור חדש של

מנהיגים שיוכלו להתקדם למועצות עיר, רשויות ביצועיות ומוסדות נוספים. ועדי השכונות יהוו מעלית חברתית לאזרחים מעורבים.

המסגרת המשפטית

ועדת השכונה כעמותה עירונית

מוצע להקים ועדות שכונה כעמותות עירוניות הכפופות לעירייה. מעמד זה יאפשר למועצה להיות אישיות משפטית עצמאית - לנהל כספים, לחתום הסכמים, לקבל תרומות ולבצע פרויקטים - תוך שמירה על הקשר עם הרשויות.

עמותה עירונית תפעל על פי תקנון סטנדרטי, עם נציגות תושבים וייצוג עירוני חובה בהנהלה. כך יישמר איזון בין עצמאות המועצה לאחריות כלפי העיר.

מעמד משפטי והקמה

החוק יחייב רשויות עירוניות ליזום הקמת ועדי שכונות בערים מעל 50 אלף תושבים. מייסדי המועצה יהיו נציגים נבחרים מהשכונה ונציגי העירייה. המועצה תקבל סמכויות לייצג תושבים, ליזום פרויקטים מקומיים ולהשתתף בחלוקת תקציבים.

העירייה תידרש לשתף ועדי שכונות בדיונים על תכניות פיתוח, שינויי תשתית ותכניות חברתיות מקומיות. נציג המועצה יוכל להשתתף בוועדות עירוניות הרלוונטיות לשכונתו.

ממצאי המחקר "הסכסוך הערבי-ישראלי בעיני הישראלים"

כמעט שנתיים אחרי השביעי באוקטובר, הציבור עדיין לא מסכים על מהות הסכסוך הזה. סקר שנערך החודש בקרב יותר מאלף איש מראה חברה קרועה בין התמודדות רגשית למחשבה קרה, בין חלומות שלום לנכונות לפתרונות קיצוניים.

מלחמת דתות או מאבק על אדמה?

השאלה הכי בסיסית – על מה בכלל אנחנו נלחמים? שליש מהישראלים (31.7%) רואים בזה קרב על החיים בין יהדות לאסלאם. כמעט באותה כמות (28.7%) אומרים שזה פשוט מאבק על אדמה. הפער הזה עובר בדיוק בקו התפר של החברה הישראלית. דתיים רואים בסכסוך משהו גדול ומקודש – כמעט רבע מהחרדים (23.1%) אמרו שהשורשים באים מהסיפור של אברהם ובניו. חילונים חושבים יותר מעשי: זה עניין של קרקע, כסף וכוח.

הפער הכי חריף הוא בין יהודים לערבים. בקרב יהודים, יותר משליש (35.7%) מדברים על עימות דתי קיומי. בקרב הערבים רק עשירית (10.6%) חושבת ככה. הערבים, פי שלושה יותר, אומרים שזה סכסוך פוליטי-כלכלי. הגיוני – הם רואים את המציאות מזווית אחרת.

כולם מאשימים את איראן

אם יש משהו אחד שכמעט כולם מסכימים עליו, זה מי אשם בהסלמה. יותר ממחצית (54.5%) מראים באצבע על איראן. בקרב יהודים המספר עולה ל-60.3%, בקרב ערבים יורד ל-23.7%. הערבים הישראלים מעדיפים להאשים את אמריקה (19.4% מול כמעט אפס בקרב יהודים). זה אומר שיש לנו פה שני נרטיבים לאומיים שחיים באותו מרחב אבל רואים את העולם אחרת לגמרי.

סיפוח? רוב בעד

המטריד ביותר לאלה שמחכים לשלום: שליש מהישראלים (30.8%) רוצים סיפוח מלא של יהודה ושומרון וחבל עזה. זאת האופציה הכי פופולרית. לעומת זאת, רק עשירית (9.5%) תומכת במדינה פלסטינית.

ככל שאתה יותר דתי, אתה יותר בעד סיפוח. בקרב חילונים 23.3% תומכים בסיפוח, בקרב חרדים 56.9%. זה מראה עד כמה הציונות הדתית משפיעה על הפוליטיקה הישראלית.

אבל הפער הגדול ביותר הוא בין יהודים לערבים. יהודים תומכים בסיפוח פי שלושה מערבים (34.8% מול עשירית). ערבים תומכים במדינה פלסטינית פי עשרה מיהודים (39.4% מול 3.9%).

גם סיפוח לא יביא שלום

הפרדוקס: גם אלה שרוצים סיפוח לא מאמינים שזה יעבוד. יותר ממחצית הישראלים (52%) חושבים שסיפוח מלא לא יפתור את הבעיות. רק רבע (24%) חושב שזה יעזור. והכי פסימי: רוב הציבור לא מאמין בשלום בכלל. לא משנה אם יהיה סיפוח או לא – 62% אומרים שדו קיום שקט בלתי אפשרי עם סיפוח, 55.6% אומרים שזה בלתי אפשרי גם בלי.

האנשים פה לא תומכים בפתרונות קיצוניים כי הם מאמינים בהם. הם תומכים כי הם לא רואים ברירה.

הציבור לא עקבי

הציבור שרוי בסתירות פנימיות. 40.7% חושבים שסיפוח יזיק לחברה הישראלית, אבל בכל זאת יש תמיכה גבוהה במדיניות הזאת.

חילונים חוששים יותר מההשלכות (49% מול 20.6% בקרב חרדים), אבל עדיין רבע מהם יצביעו בעד.

מה קורה בפוליטיקה?

ישראלים לא מצפים לשינוי גדול גם אם האופוזיציה תנצח. רק 31% חושבים שהיא תמשיך את מדיניות נתניהו, 44% מצפים לשינוי.

כמעט מחצית (42.8%) חושבים שסיפוח יהיה נושא מרכזי בבחירות הבאות. זה אומר שהפוליטיקה עלולה להפוך עוד יותר קיצונית.

חברה על פרשת דרכים

המחקר תופס רגע היסטורי. השביעי באוקטובר כנראה קבר את הרעיון של שתי מדינות לשני עמים. רוב הישראלים כבר לא מאמינים בזה ומוכנים לשקול דברים קיצוניים.

אבל החברה מפולגת עמוק. דתיים רואים יד אלוהים, חילונים רואים פוליטיקה. הערבים הישראלים חיים בעולם מקביל עם תקוות ופחדים שונים לחלוטין.

הבעיה שזה יוצר סחרור מסוכן: פוליטיקאים יצטרכו להקצין כדי לרצות את הציבור הדתי, וזה ירחיק עוד יותר את הערבים ואת העולם.

המחקר מתאר נקודת זמן שבה החברה הישראלית, עייפה מסכסוך שלא נגמר, מוכנה לנסות כוח גם אם היא יודעת שזה יכול להרוס הכל. זה הופך את החיפוש אחר שלום למורכב יותר – אבל גם יותר דחוף.